

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

|| Sayı/Issue 20 (Mart/March 2025), s. 151-170
Geliş Tarihi-Received: 09.02.2025
Kabul Tarihi-Accepted: 24.03.2025
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.5281/zenodo.15018039

Yaratıcı Dinleme Stratejilerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi*

The Effect of Creative Listening Strategies on 6th Grade Students' Listening Comprehension Skills

İlker AYDIN**
Ahmet ÇELEBİ***

Öz

Yaratıcı dinleme becerileri, Türkçe dersinin 8. sınıf düzeyinde verilen dinleme stratejilerinden biridir. Araştırma sonuçları büyüklerin aksine küçük yaş grubunda olan bireylerin, daha yaratıcı olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, yaratıcı dinleme becerilerinin 6. sınıf düzeyinde dinlediğini anlamaya etkisini belirlemesi amaçlanmıştır. Ön test ve son teste dayalı yarı deneysel modele göre yapılandırılan bu araştırmaya 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ordu ilinde öğrenim gören 44 öğrenci katılmıştır. 22 öğrenci deney grubunu, 22 öğrenci ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Dinleme etkinliklerinde kullanılmak için metin taraması yapılmıştır. Yaratıcı düşünme aşamalarına göre planlanan etkinlikler için uzman görüşü alınmıştır. Deney grubuyla haftada iki saat olmak üzere sekiz hafta süresince yaratıcı dinleme etkinlikleri yapılmıştır. Çalışma grubuna araştırmacı tarafından oluşturulan, uzman görüşü alınan ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan "Öyküleyici Metin Dinlediğini Anlama Testi" ile "Bilgilendirici Metin Dinlediğini Anlama Testi" uygulanmıştır. Dinlediğini anlama testlerinin geçerlilik ve güvenilirlik testlerinde TAP (Test Analysis Program), verilerin analizinde Jamovi bilgisayar programı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda deney grubu ve kontrol grubu son test puanları arasında anlamlı bir farkın oluşmadığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, yaratıcı dinleme, dinlediğini anlama, 6. sınıf.

Abstract

Creative listening skills are one of the listening strategies given at the 8th grade level in Turkish language lessons. Research results indicate that contrary to adults, individuals in younger age groups are more creative. Therefore, this study aimed to determine the effect of creative listening skills on understanding listening at the 6th grade level. This research, organized according to a semi-experimental model based on pre-test and post-test, was attended by 44 students studying in the province of Ordu during the 2021-2022 academic year. While 22 students formed the experimental group, 22 students formed the control group. Text scanning was conducted to be used in listening activities. Expert opinion was obtained for activities planned according to the stages of creative thinking. Creative listening

* Bu makale, ikinci yazarın lisans üstü tezinden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, e-posta: ilkaydin28@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3369-7724.

*** Öğretmen, Ordu Millî Eğitim Müdürlüğü, e-posta: ahmet_celebi52@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8040-7190.

activities were carried out with the experimental group for eight weeks, two hours per week. The "Narrative Text Comprehension Listening Test" and the "Informative Text Comprehension Listening Test", created by the researcher for the study group, with expert opinion obtained and validity and reliability studies conducted, were applied. TAP (Test Analysis Program) was used for the validity and reliability tests of listening comprehension tests. Jamovi computer program was used for data analysis. As a result of the study, it was observed that there was no significant difference between the final test scores of the experimental group and the control group.

Keywords: Teaching Turkish, creative listening, listening comprehension, 6th grade.

Giriş

Sosyal bir varlık olan birey, yaşamı içinde birçok şey öğrenir. Bu süreçte bilgi edinmek için dil becerilerini kullanır. Renukadevi (2014), bireyin dil becerisinin %45'ini dinleme, %30'unu konuşma, %15'ini okuma ve %10'unu yazma eylemlerinden elde ettiğini belirtir. Bu durum, dil kullanma yetkinliğimizin içinde dinleme becerisinin önemli bir yer tuttuğunu gösterir. Taylor (1964), 1926 gibi erken tarihlerde çalışanların %45'inin gününü dinleme eylemiyle geçirdiğini, 1949 yılında ilkokul öğrencilerinin ders zamanının %57,5'ini dersi dinlemeye harcadığını, son zamanlarda ise liselerde yapılan araştırmalarda bir ders saatinin %90'ının dinlemekle geçtiğini belirtmiştir.

Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin büyük bir ivme kazandığı günümüzde görsel ve işitsel araçların artmasıyla dinlemeye ayrılan zaman her geçen gün artmaktadır; bunun sonucunda dinleme, sosyal yaşamdaki etkileşimin sağlıklı olmasını sağlayan, okul yaşamındaki başarının ve öğrenmenin temelini oluşturan becerilerin başında gelmektedir (Özbay & Çetin, 2011). Ahıskalı'ya (2021) göre dil öğrenimi iletişime, iletişim de dinlemeye dayanır. Dinlemenin hem dil becerilerinin başlangıcı hem de iletişimi devam ettiren bir süreç olduğu söylenebilir. Günlük hayatın birçok yerinde dinleme eylemi kullanılır. Konuşurken, müzik dinlerken, televizyon seyredirken, bilimsel toplantılarda, okulda, evde, iş yerinde vb. Özellikle 21. yüzyılda insanların iş ilişkileri ve gelişen teknolojiyle birlikte gün içerisinde daha çok sesli uyarıcılarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Telefon, televizyon, radyo, sokak, sınıf gibi birçok alanda sesli uyarıcıların sayısı artmaktadır. Bu kadar işitsel uyarımla karşı karşıya kalan bireylerin dinleme becerilerini etkili kullanması gerekmektedir.

Dinleme Nedir?

Sosyal bir varlık olan insan etrafında olan her şeyi anlama ve anlatma çabası içerisindeydir. Anlama ve anlatma çabası dil vasıtasıyla gerçekleşir. Birey, dilin sağladığı olanaklar dahilinde öğrenme-öğretme, anlama-anlaşılma, yorumlama, kendini doğru ve etkili bir şekilde ifade etme, öğrendiklerini uygulayabilme, eleştirel düşünme gibi sosyal ve bilişsel etkinliklerde bulunabilir (M. N. Kardaş & Harre, 2015). Aktaş ve Gündüz'e (2004) göre, dinleme dilin dört temel işlevinden en sık kullanılan dil becerisidir. Dinlemenin başlangıcı ses dalgalarının kulak zarına çarpmasıyla oluşan duymadır fakat dinleme, duymanın ötesinde bir eylemdir (Gürel vd., 2018). McCroskey ve Wheelless (1976); dinlemenin işitmenin ötesinde olduğunu, işitmenin fizyolojik yeteneğin getirdiği ilk adım olduğunu ve seslerin kulaktan geçtikten sonra seçme, düzenleme, anlama, yorumlama ve değerlendirme gibi dinleme süreçlerini ifade ettiğini belirtir. Doğan'a (2021) göre işitme fiziksel bir olgu iken, dinleme, işitmeyi içeren aktif bir süreci ifade eder. Waks'a (2007) göre dinleme etkinliği, dinleyicinin işitsel alanında meydana gelen sesleri sadece pasif bir şekilde algılamakla kalmaz, aksine aktif bir katılım, seçme, hatta duyma ve anlama çabalarını içerir. Bu tanımlamalardan hareketle dinleme; işitsel öğelerle başlayan, sözel girdileri anlama, yorumlama, değerlendirme aşamalarını içeren,

dinleyeninin zihinde yapılandırdığı düşünceleri aktarımıyla oluşan aktif bir süreç olarak tanımlanabilir.

Dinleme Becerisinin Önemi

Dinleme becerisi, anlama sürecinin başlangıç aşamasını oluşturur. Bireyin tanıma ve algılama yeteneğinin başlangıcının, iletişimdeki ilk adımın dinleme aşaması olduğu kabul edilir (Güneş & Aytan, 2021). Bununla birlikte Vandergrift (2004), dinlemenin, dil becerileri içinde en az belirgin beceri olduğuna dikkat çekmiş ve dinlemeyi öğrenilmesi zor bir beceri olarak nitelemiştir. Bozorgyan'a (2012) göre dil ediniminin temelinde dinleme vardır. Dinleme becerisi ilk edinilen beceri olduğundan diğer dil becerilerinin kazanılması için de çok önemlidir. Ediger (1999), çocuğun kelimeleri duyması, taklit etmesi ve oluşturduğu sözcük dağarcığının, konuşma becerisinin temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Baş (2015) ise dinleme becerisi gelişmeyen çocuğun konuşma becerisinin istenen yönde gelişemeyeceğine dikkat çekmiş ayrıca dinleme eğitiminin çocuğu, konuşma becerisini geliştireceği eğitim ortamına hazırladığını vurgulamıştır.

Çalıcı ve Aytan (2020); yazma becerisinin gelişmesi için söz varlığının önemli olduğunu, söz varlığını oluşturan ve geliştiren dinleme becerisinin de ilk dil becerisi olduğunu belirtmiştir. Bu ifadelerden, dinleme becerisi ile yazma becerisi arasında güçlü bir bağlantı olduğu gözlenmektedir. Dinleme ve okuma alıcı dil becerileridir, her ikisi de anlama merkezinde gerçekleşir. Sesli okumanın bir yönünü dinlemenin oluşturması, iki becerinin birbirini tamamlar nitelikte olduğunun göstergesidir (N. Kardaş & Kardaş, 2022). İşitme engelli okuyucuların işitme kaybı nedeniyle okuduklarını anlamakta zorlandıkları görülmektedir (Arıcı & Taşkın, 2019). Bu bağlamda dinleme becerisinin okuma becerisi üzerinde de etkili olduğu görülmektedir.

Öte yandan dilsel bir etkinlik olarak dinlediğini anlama, kelime dağarcığı, arka plan bilgisi ve çıkarım yapma gibi etmenlere dayanmaktadır (Hogan vd., 2014). Dinleme sürecinde anlamının gerçekleşmesi için önceden sahip olunan bilgilerin yeni bilgilerle sentezlenip bir sonuca ulaşılması gerektiği söylenebilir. Bayat'a (2021) göre dinleme edinimi; bilgiyi hızlı bir şekilde seçmeyi, ayırtırmayı ve bütünleştirmeyi sağlar. Dinleme becerisi gelişen bireylerin bilgiyi daha hızlı işlemlemesi, öğrenme sürecinin de hızlandırabileceğine işaret etmektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrenciler, öğretmenlerini ve arkadaşlarını günde yaklaşık 2,5-4 saat dinlemekle geçirirler (Göğüş, 1972; Hayran & Beydoğan, 2016). Bu süre, okulda bulundukları zamanın neredeyse yarısına denk gelmektedir. Dinleme becerisi, sadece dinlemek ve bilgiyi yakalamak için değil bundan daha fazlası olan anlamı, yani dinlenen nesneye odaklanarak onu diğer uyarıcılardan ayırt etmek için de gereklidir (Wahyuniar, 2021). Birey, dinleme sürecinde ilgisini tamamen dinlediğine yönelir böylece dinlediği kimsenin varlığını, diğerlerinden ayırt eder (Yılmaz, 2019).

Dinleme becerisinin bireyin doğum öncesinden başlayarak bütün hayatı boyunca kullanılan bir beceri olduğu görülmektedir. Bu beceri bireyin dünyaya gelmesiyle konuşma, okuma, yazma becerilerine de etki etmektedir. Birey akademik ve sosyal yaşamında dinleme becerisini oldukça fazla kullanır. Dinleme becerileri gelişmiş bireyler zamanı da verimli kullanabilecektir. Kısaca dinleme becerisi ilk edinilen dil becerisi olduğundan diğer dil becerilerinin temelini oluşturmaktadır. İyi içselleştirilen dinleme becerisinin, diğer dil becerilerinin daha kolay kazanılabileceğini ve daha işlevsel hale getirilebileceğini göstermektedir. Dinleme becerisi iyi gelişmiş bireyler hayatı da daha iyi anlamlandırabileceklerdir. Bu yüzden dinleme becerisinin bireyler için oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Dinleme Türleri

Bir bireyin dinleme açısından bilinçlenmesi okul hayatıyla başlar. Türkiye’de 2005-2006 eğitim öğretim dönemiyle birlikte davranışçı eğitim modeli yerine yapılandırmacı yaklaşım modeli uygulamaya konulmuştur. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenenler, bilgiyi sadece edilgen bir biçimde alıcı olarak değil aynı zamanda aktif bir şekilde oluşturucu olarak kabul edildiği için öğretim yaklaşımları ve metotlarının seçimi, öğrenenlerin neyi ve nasıl öğrendiğiyle anlamlı bir ilişkiye sahiptir (Tezci & Köksalan, 2007). Davranışçı yaklaşımda öğrenci öğrenme sürecinde pasif konumdayken yapılandırmacı yaklaşıma göre eğitim-öğretim faaliyetlerinde aktif hale gelmesi amaçlanmıştır. TDÖP’te (2006, 2015, 2018) sınıflar düzeyinde öğrenen becerileri oluşturulmuştur. Dinleme türleri de sınıflandırılmış ve dinleme türlerinin hangi sınıflar düzeyinde kullanılacağı belirtilmiştir.

Dinleme türlerinin ortaya çıkması alanyazında şu şekilde aktarılmıştır:

Ateş ve Ercan’ın (2015) ifadesine göre, bir kişinin her zaman her konuyu aynı şekilde, aynı dikkat düzeyi ve ilgiyle dinlemesi mümkün değildir. Dinleme türlerinin ortaya çıkmasında dinlemeyi etkileyen etmenler önemli bir rol oynamaktadır. Melanlıoğlu (2012), dinleme boyunca kullanılan araç gereçler, dinleyicinin ilgi ve gereksinimi, konunun önemi gibi unsurların dinlemenin yapılandırılması açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Bu unsurların, dinleme etkinliklerini farklılaştırdığı ve çeşitli dinleme türlerini ortaya çıkardığı vurgulanmıştır. Tabak (2013) ise dinleme stillerinin çeşitlilik göstermesini bireysel farklılıklar ve çevresel koşullarla aktarmıştır. Bireylerin sahip oldukları amaç, tutum, inanç, ilgi, bilgi ve benzeri durumlarla içinde bulundukları çevrenin, doğrudan dinleme stillerini etkilediği düşüncesi üzerinde durmuştur. Şahin(2019), bireylerin farklı amaçlar için dinleme yapabildiğini, dinleme amacının belirlenmesi ve buna uygun dinleme stillerinin seçilmesinin dinleme alışkanlığına olumlu yansıyacağını belirtmiştir.

Dinleme türlerinin oluşmasına ilişkin görüşler incelendiğinde, bireylerin sahip olduğu kişisel özellikler ve çevresel koşullar ön plana çıkmaktadır. Bireyin yaşadığı yer, ailenin ve çevresindeki insanların tutumu bireyin kişilik özelliklerine etki etmesi dinleme alışkanlıklarına da etki etmektedir. Dinleme becerilerini belirleyen faktörlerden birinin de çevresel koşullar olduğu söylenebilir.

Dinleme becerisi eğitiminde, hedeflenen amaçlara ulaşmak için uygulanacak dinleme etkinliklerinde, çeşitli dinleme türleri ve stratejilerinin kullanılması önemlidir. Dinleme türlerinin çeşitlenmesiyle ilgili alanyazında farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Dinleme türlerinin alanyazında sınıflandırması Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Dinleme türleri

Kaynak	Dinleme Türleri
Güneş (2021)	Etkileşimsel dinleme
	Etkileşimsel olmayan dinleme
	Pasif dinleme
	Aktif dinleme
	Sorgulayıcı dinleme
	Seçici dinleme
	Not alarak dinleme
	Metni takip ederek dinleme

Doğan (2021)	Etkileşimli dinleme
	Etkileşimsiz dinleme
	Empatik dinleme
	Ayırt edici dinleme
	Etkili dinleme
	Eleştirel dinleme
	Estetik dinleme
Akyol (2021)	Ayırt edici dinleme
	Estetik dinleme
	Transfer edici dinleme
	Eleştirel dinleme
	Terapötik dinleme
TDÖP (2006, 2015, 2019)	Katılımlı dinleme
	Katılımsız dinleme
	Not alarak dinleme
	Yaratıcı dinleme
	Kendini konuşanın yerine koyarak dinleme
	(Empati kurma)
	Eleştirel dinleme
	Seçici dinleme

TDÖP’te (MEB, 2006, 2015, 2018) dinleme metinlerinin şu stratejilerle dinlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Dinleme stratejilerinin sınıflar düzeyinde dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Dinleme türlerinin sınıflar düzeyinde dağılımı

5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Not alarak dinleme	Katılımlı dinleme	Empatik dinleme	Seçici dinleme
Katılımlı dinleme	Katılımsız dinleme	Katılımlı dinleme	Eleştirel dinleme
Grup halinde dinleme	Not alarak dinleme	Katılımsız dinleme	Yaratıcı dinleme
	Grup halinde dinleme	Not alarak dinleme	Not alarak dinleme
			Empati kurarak dinleme

2024-2025 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan MEB 2024 TDÖP’te dinleme stratejilerinden not alarak dinleme/izleme, katılımlı dinleme/izleme, katılımsız dinleme/izleme, empati kurarak dinleme/izleme, seçici dinleme/izleme stratejilerine her sınıf düzeyinde yer verilmiştir. Yaratıcı dinleme 7 ve 8. sınıflar düzeyinde programda yer alırken eleştirel dinleme ise sadece 8. sınıf düzeyinde programda yer almıştır. TDÖP (2006, 2015, 2018), 7 ve 8. sınıflar düzeyinde yer almayan grup halinde dinleme stratejisi bu sınıflara ilave edilmiştir.

Yaratıcı Dinleme

21. yüzyılda yaşanan hızlı değişimlerle birlikte öğrenen becerilerinde de farklılaşmalar meydana gelmiştir. Bu becerilerden biri de yaratıcı düşünme becerisidir. Yaratıcılık, yeni bir şey üretme süreci olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcı düşünme ise bilişsel düzeyde alternatif fikirler üretebilme yeteneğidir. Yaratıcı düşünme ya da fikir üretme, tamamen yeni bir şey üretmek, ortaya koymak anlamına gelmez; daha çok mevcut kavramlar arasında yeni bağlantılar oluşturma yeteneğini ifade eder. Yaratıcı düşünme, bir kişinin bir sorunu tüm yönleriyle ele alarak onu sentetik olarak ortaya koymasını ve her şeyden önce hayal gücünü yansıtan yeni çözümler bulmasını sağlayan zihinsel süreçtir (Dion, 1976).

Eğitim, bir ülkenin kalkınması, gerekli bilgi gücüne ulaşması, nitelikli insan yetiştirmesi ve toplumun refah düzeyini arttırması için önemlidir. Geçmişte eğitim ile bilgiyi alan, ezberleyen, bunu tekrar edebilen, istedik davranışlar gösterebilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanırken günümüzde düşünen, çözüm üreten, araştıran, sorgulayan, ilişkilendirebilen, senteze varabilen, ürün ortaya koyabilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Işık & Saygılı, 2015). Eğitimden beklenenin, bireylerin bilgi, beceri, davranış ve düşünme biçimlerinde anlamlı değişiklikler meydana getirmek olduğu söylenebilir.

Ünveren'e (2020) göre 21. yy., toplumsal hayattaki değişimlerle birlikte sürekli eğitim, öğrenmeyi öğrenme, doğrudan bilgiye ulaşma, eleştirel düşünme, soruna odaklanma ve çözme, üretkenlik ve yenilikçilik, iş birliği içinde olma, iletişime açık olma gibi becerilerin ön plana çıktığı bir yüzyıl olarak tanımlanmıştır. Tüm dünyada yaygın olarak uygulanmaya başlayan 21. yy. Çerçeve Ortaklığı kapsamında ise 21. yy. becerileri; Öğrenme ve Yenilik Becerileri, Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri, Yaşam ve Kariyer Becerileri olmak üzere üç temel başlık altında tanımlanmıştır (Gelen, 2017, s. 15).

Bu çerçevede ülkelerin öğrenme programları da güncellenmiştir. 21. yy. becerilerine dayalı olarak TDÖP (2006)'te yetiştirilmek istenen öğrenciler; dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayabilen; duygu, düşünce ve özelemlerini ifade edebilen; sorgulayıcı ve üretken düşünebilen, sorumluluk sahibi, girişimci, çevresiyle uyumlu; olayları, durumları ve bilgileri birikimlerinden yola çıkarak araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlama alışkanlığı kazanmış; estetik duyuş geliştirmiş ve millî değerlere duyarlı bireyler olarak nitelendirilmiştir.

Araştırmacılar her bireyin yaratıcı düşünme becerisiyle dünyaya geldiğini belirtir. Kempylis & Berki (2014), herkesin yaratıcı düşünme becerisine sahip olduğunu ancak çocukların katı mantık ve yakınsak görüşlerden uzak olduğu için yaratıcılığın farklı, açık, üretken ve oyuncu özelliklerini yansıttığını belirtir. Yetişkinler de ise iş ve eğitim yaşantısından hareketle yaratıcılığın bastırıldığı vurgulanmıştır. Yaratıcı dinlemenin temelinde yaratıcı düşünme vardır. Yaratıcı dinleme dinleyicinin ses dizilerini ya da kalıplarını fark etmesini, dikkatini bilinçli bir şekilde bu kalıplara yönlendirmesini, dinlediklerinden anlam elde etmesini, kavramlar oluşturmalarını, verileri yorumlamasını, çıkarımlar yapmasını, bu ses dizilerinden sonuçları tahmin etmesini sağlayan dinleme eylemidir (Plattor, 1968). Yaratıcı dinlemede birinci öncelik, bireysel algıların şeffaf hale getirilmesi ve yansıtılmasıdır (Schmid, 2019). Bireysel algıların ortaya çıkması için yaratıcı düşünme engellerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu engeller bireyle ilgili olduğu gibi bireyin dışındaki bir unsur da olabilir. Yaratıcı düşünme benzersiz fikirler oluşturmayı hedefler. Dolayısıyla yaratıcı bir dinleme, anların ya da birçok öznel anların oluşturulmasıdır (Hertz, 2015). Yaratıcı dinlemede oluşan düşünceler bireyin hayal gücüyle, olayları yorumlama becerisiyle ve ön bilgileriyle yakından ilgilidir.

Yaratıcı dinlemede yakınsak düşünmeden uzaklaşarak ıraksak düşünmek gerekmektedir. Yakınsak düşünmede ele alınan sorunun tek bir çözümü olduğu düşüncesi hakimdir. Ancak ıraksak düşünme eski düşüncelerden uzaklaşmayı, yeni bağıntılar oluşturmayı, bilginin sınırlarını genişletmeyi ve alışılmışın dışında bakış açıları geliştirmeyi, yeni düşünceler üretmeyi içerir (Üstündağ, 2020). Yaratıcı dinleyici, eleştirel yargılar oluşturmak için dinleme süreci boyunca ifadeleri ve gerçekleri analiz eder. Yaratıcı olmak; kasıtlı bir çaba, yaratıcı dinleme yoluyla özgün düşünceler oluşturma veya bunlara göre hareket etmek için sorgulayıcı ve analitik düşünebilen bir zihniyet gerektirir (Basyoni & Medd, 2023).

Yaratıcı dinlemenin başlangıç noktası *hazırlık* aşamasıdır. Birey önceki öğrenmeleri ile konuya hazırlanır. Dinleyicinin ön bilgileri, yaşantıları, okudukları sorunun

tanımlanmasını kolaylaştıracaktır. Bu bölümün sonunda yaratıcı çözümler üreteceği problemle karşı karşıya bırakılır. İkinci aşama olan *kuluçka* aşamasında verilen problemle ilgili olası çözüm yolları düşünülür. Bu aşamada bireyin akıcı ve esnek düşünebilmesi oldukça önemlidir. Bu sayede çokça fikir üretebilir. Bu süreç birkaç dakika da sürebilir; günler, aylar hatta yıllar bile alabilir (Üstündağ, 2020). Üçüncü aşama olan *aydınlanma* aşaması, soruna ilişkin çözümlerin zihinde canlandırıldığı dönemdir. Bu evrede çözüm belirginleşir. Anlık bir aşamadır, çözüm bir anda ortaya çıkarılır. Sonuçları *doğrulama* aşaması yaratıcı dinlemenin son aşamasıdır. Bilinçli ve mantıksal düşünmenin yoğun olduğu bir evredir. (N. Doğan, 2020). Bu aşamada, çözüm yolları tartışılır, denir varsa eksiklikler giderilir. Eleştirel düşünmenin grup halinde yapılması başka fikirlerin de olduğunun kabul edilmesini, tek bir doğrunun olmadığı görüşünün oluşmasını destekleyecektir.

Yaratıcı dinleme becerileri TDÖP'te (MEB, 2006, 2015, 2018) 8. sınıflar düzeyinde ele alınmıştır. TDÖP (2006)'te yaratıcı dinleme stratejisinin amacı, öğrencilerin dinledikleri/izledikleri üzerine yorum yapmaları ve bu yorumlarla yeni düşünceler üretmeleri; uygulama biçimi de katılımlı ve katılımsız olarak açıklanmıştır. Dinleyici katılımsız dinlemede pasif bir konumda kalır. Dinleme sürecine fiziki olarak katılmaz, katılımlı dinleme de ise dinleme sürecine aktif biçimde katılır. Katılımsız dinleme sürecinde konuşmacının ifadelerinden yeni duyuş ve düşünce geliştirilir. Katılımlı dinleme sırasında konuşmacının ifadelerinden türetilen düşünceler ve duygular açığa vurulur. Konuşmacının daha sakin ve üretken düşünebilmesini sağlamak için konuşmacıya yönlendirici sorular sorulur ve cesaretlendirici ifadeler kullanılır.

Araştırmanın Amacı

Yaratıcılık yeteneği erken yaşlarda daha baskın bir düşünme yeteneği olduğu için yaratıcı dinleme stratejilerinin 6. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etki edeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı “yaratıcı dinleme stratejilerinin 6. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi” olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test puanları arasında gruplar açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2) Deney ve Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test puanları arasında gruplar açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3) Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test puanları arasında gruplar açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

TDÖP (MEB, 2006, 2015, 2018) incelendiğinde, ders kitaplardaki her temada birer adet dinleme metnine yer verildiği görülmektedir. Ders işlenirken en çok kullanılan becerilerden biri dinleme becerisidir. Alanyazından hareketle dinleme eğitiminin gelişigüzel yapılamayacağı, bu becerinin bir yöntemle gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Y. Doğan, 2021; Melanlıoğlu, 2013; Özbay, 2006). Bu nedenle yaratıcı dinleme stratejilerinin 6. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca “yaratıcı dinleme” ile ilgili alanyazında deneysel çalışmaya rastlanılmaması araştırmayı değerli kılmaktadır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi basamaklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yaratıcı dinleme stratejisinin 6. Sınıf öğrencilerinin dinlediklerini anlamaya etkisini saptamak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada yarı deneysel desen kullanılmıştır. Büyüköztürk ve diğerlerine (2020) göre “Deneysel araştırma bilimsel yöntemler içinde en kesin sonuçların elde edildiği çalışmadır. Çünkü bu araştırmada araştırmacı karşılaştırılabilir işlemler uygular ve daha sonra onların etkilerini inceler, bu tür araştırmanın sonuçlarının araştırmacıyı en kesin yorumlara götürmesi beklenir.” Bu bağlamda Karasar (2012); yarı deneysel desenlerin bilimsel değer bakımından gerçek deneysel desenlerden sonra geldiğini, gerçek deneysel desenlerin gerektirdiği kontrollerin sağlanamadığı ya da bu kontrollerin bile yeterli olmadığı birçok durumda yarı deneysel desenlerden yararlanıldığını belirtir. “Deneysel çalışmada kendiliğinden oluşmuş gruplar ya da gönüllüler kullanılmak zorunda olduğundan sadece uygun örnekleme yapılması mümkündür. Bireyler rastgele atanmadığında bu işlem yarı deneysel olarak adlandırılır” (Creswell, 2017, s. 68). Ülkemizde sınıflar okul idaresi tarafından oluşturulduğu için çalışma için rastgele bir seçim yapılamamıştır. Araştırmada gruplarda yer alan öğrenciler yansız olarak seçilememiş, okulda var olan hazır gruplar ile araştırma yürütülmüştür. Ancak yapılan analizler sonucunda (ders kitabı etkinlikleri, ön test puanı), benzer özellikler taşıdığı belirlenen gruplar içinden deney ve kontrol grupları yansız olarak atanmıştır. Deney ve kontrol grubuna uygulanan işlemler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Deney ve kontrol grubuna uygulanan işlemler

Gruplar	Ön test	Deneysel İşlem	Son Test
Deney Grubu	Dinlediğini anlama ön testleri	Yaratıcı dinleme etkinlikleri	Dinlediğini anlama son testleri
Kontrol Grubu	Dinlediğini anlama ön testleri	MEB Öğretim Programında Dinleme becerilerine uygun etkinlikler	Dinlediğini anlama son testleri

Çalışma Grubu

Piaget’e göre çocuk, 0-2 yaşları arasında duyuşal-devinim dönemini ve 2-7 yaşları arasında işlem öncesi sembolik işlevler dönemini yaşamaktadır. Daha sonra 7-11 yaşları arasında ise somut işlemler evresindedir. Son çocukluk döneminin sonlarına doğru, çocukta problemleri kendi kişisel girişimleriyle çözme becerisinin yüksek düzeyde geliştiği görülmektedir. Bu dönemde çocuğun özellikle zihin gücü beden gücü kadar hızla gelişmektedir. Çocuğun beyin ve sinir sisteminin yetişkinlerinkine yakın bir olgunluk düzeyine ulaştığı söylenebilir. Mantıklı ve soyut düşünme yeteneğinde baskın bir ilerleme görülmektedir (Günçe, 1973; Yavuzer, 1984; Akt. Doğan, 2007).

İlkokul çağındaki çocuklar somut bir dönüşümü zihinsel olarak tersine çevirebilir. Belirli bir zamanda bir durumu birçok yönden ele alabilirler. Soyut bilgi verildiğinde yetersiz olabilir. 12 yaş ve üzeri soyut işlemlerde yetkindirler. Varsayımlar kurabilirler, mantıksal sonuçlar çıkarabilirler. İster somut ister soyut biçimde sunulsun, karmaşık sorunları sistemli olarak çözebilmektedir. Bu evre 11-12 yaş dolaylarında başlamakta 14-15 yaşlarında kararlılık kazanmaktadır (Gander ve Gardiner, 2001; Akt. Doğan, 2007, S. 163).

11-12 yaş grubunun bilişsel düzeyinden hareketle araştırmanın çalışma grubunu, Ordu ilinde 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 6. sınıfta öğrenim gören 44 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerinden 22 kişi deney grubu, 22 kişi kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak öğrencilerden gönüllülük esasına dayanarak Veli Onay Formu alınmıştır. Çalışma grubu uygun örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Uygun örneklem zaman, maliyet ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin ulaşılabilir, kolay uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2020). Araştırmacının çalışmalarını rahat, kolay ve hızlı bir şekilde sürdürebilmesi için görev yaptığı okulda öğrenim gören 6. sınıf öğrencileri araştırma grubu olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada uygulanacak olan dinleme metinlerinin geçerliklerini sağlamak için ilk olarak araştırmacı tarafından öğrencilerin daha önce karşılaşmadığı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu onaylı 6. sınıf Türkçe ders kitapları taranmış, amaca uygun olan metinler belirlenmiştir. Bu metinler içinden ikişer metin ön test ve son test için sekiz metin ise uygulama sürecinde kullanılmak üzere toplam 12 metin seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak 10 sorudan oluşan dinleme becerileri ön testi ve dinleme becerileri son testi kullanılmıştır. Testler oluşturulurken uzman görüşü alınmış ve gerekli istatistiksel işlemler yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan ön test ve son test metinlerinin prozodik niteliklerini belirlemek için Keskin, Baştuğ ve Akyol (2013) tarafından geliştirilen “Prozodik Konuşma Ölçeği” ve “Prozodik Okuma Ölçeği” izin dahilinde kullanılmıştır. Ölçekler iki farklı uzman tarafından puanlanmış ve puanların ortalaması alınmıştır.

Eğitim Çalışmaları

Yaratıcı dinleme stratejilerine göre hazırlanan dinleme etkinlikleri, iki ders saatini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Dinleme metinleri yaratıcı sürece uygun olarak hazırlık (dinleme öncesi çalışmalar), kuluçkalama (dinleme sırası), aydınlanma (dinleme sonrası) ve sonuçları doğrulama (dinleme sonrası) şeklinde planlanmış, etkinliklerin uygunluğu için uzman görüşü alınmıştır. Metinler daha önceden ses dosyasına dönüştürülmüştür.

Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması

Dinlediğini anlama testlerinin geçerlilik ve güvenilirlik testlerinde TAP (Test Analysis Program) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin ölçülmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen “Vermek Çoğalmaktır” Metni ile İlgili Dinlediğini Anlama Testi, “Yaşadıklarım ve Düşlediklerim” Metni ile İlgili Dinlediğini Anlama Testi, “Sen de Bir İyilik Yap” Metni ile İlgili Dinlediğini Anlama Testi, “Finlandiya’da”n Metni ile İlgili Dinlediğini Anlama Testi kullanılmıştır.

Veri Analizi

Verilerin analizinde Jamovi bilgisayar programından yararlanılmıştır. Bu programda bulunan bağımsız gruplar ve bağımlı gruplar t-testi ile analiz yapılmıştır. Analiz yapılmadan önce verilerin normallik dağılımı incelenmiştir. Buna göre basıklık ve çarpıklık katsayılarına göre test seçimi yapılmıştır. Basıklık ve çarpıklık katsayılarının -1,5 ve +1,5 arasında olmaları, bunların normal dağılım gösterme ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir (George & Mallery, 2003). Aşağıdaki tablolarda ön test ve son test puanlarının betimleyici bilgileri ile basıklık ve çarpıklık katsayıları verilmiştir.

Tablo 4: Ön test betimleyici istatistikler

	Bilgilendirici Toplam	Öyküleyici Toplam
N	44	44
Missing (Eksik)	0	0
Mean (Ortalama)	3,82	6,68
Median (Medyan)	3,00	6,00
Standard deviation (Standart sapma)	2,41	2,16
Minimum	0	2
Maximum	8	10
Skewness (Çarpıklık)	0,275	-0,0581
Kurtosis (Basıklık)	-0,996	-0,850

Tablo 5: Son test betimleyici istatistikler

	Bilgilendirici Toplam	Öyküleyici Toplam
N	44	44
Missing (Eksik)	0	0
Mean (Ortalama)	7,02	6,66
Median (Medyan)	7,00	6,50
Standard deviation (Standart sapma)	2,02	2,18
Minimum	3	2
Maximum	10	10
Skewness (Çarpıklık)	-0,317	-0,0914
Kurtosis (Basıklık)	-0,870	-0,679

Tablo 6: Deney grubu betimleyici istatistikler

	Bilgilendirici Ön Test	Bilgilendirici Son Test	Öyküleyici Ön Test	Öyküleyici Son Test
N	22	22	22	22
Missing (Eksik)	0	0	0	0
Mean (Anlam)	3,86	7,09	6,77	6,91
Median (Medyan)	3,00	7,00	6,00	7,00
Standard Deviation (Standart sapma)	2,64	2,33	2,37	2,18
Minimum	0	3	3	3
Maximum	8	10	10	10
Skewness (Çarpıklık)	0,332	-0,270	0,0379	-0,0847
Kurtosis (Basıklık)	-1,14	-1,07	-1,29	-1,04

Tablo 7: Kontrol grubu betimleyici istatistikler

	Bilgilendirici Ön Test	Bilgilendirici Son Test	Öyküleyici Ön Test	Öyküleyici Son Test
N	22	22	22	22
Missing (Eksik)	0	0	0	0
Mean (Anlam)	3,77	6,95	6,59	6,41
Median (Medyan)	3,50	7,50	6,50	6,00
Standard Deviation (Standart sapma)	2,22	1,70	1,99	2,20
Minimum	0	4	2	2
Maximum	8	9	10	10
Skewness (Çarpıklık)	0,172	-0,558	-0,287	-0,103
Kurtosis (Basıklık)	-0,875	-0,933	-0,130	-0,243

Etik Kurul

Çalışmanın etik onayı, Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 27.12.2021 tarih ve 2021-240 karar sayısı ile alınmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Birinci alt problemle ilgili bulgular

Deney ve kontrol grubunun ön test puanlarının karşılaştırılması amacıyla bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Bu testin sonucu Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Ön test deney ve kontrol grubu bağımsız örneklem t testi

		İstatistik	sd	p
Bilgilendirici toplam	t	0,123	42,0	0,902
Öyküleyici toplam	t	0,276	42,0	0,784

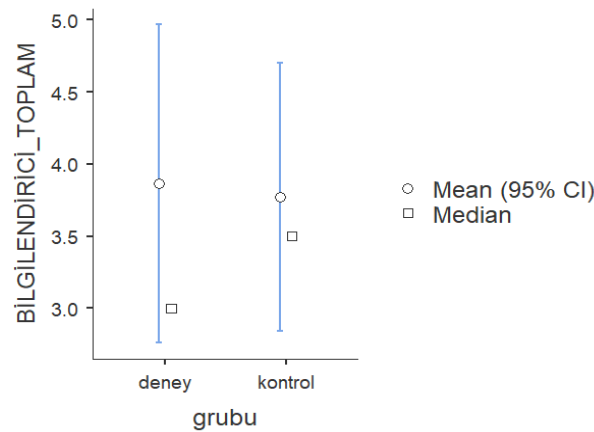
* Not. Varyans homojenliği sağlanmıştır.

Tablo 8'de, deney ve kontrol gruplarının bilgilendirici metin ve öyküleyici metin ön test puanları karşılaştırılmaktadır. Bağımsız örneklem t testi kullanılarak yapılan değerlendirmede, deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir ($p>.05$). İki grubun ön test puanları ile ilgili betimleyici bilgiler Tablo 9'da sunulmuştur.

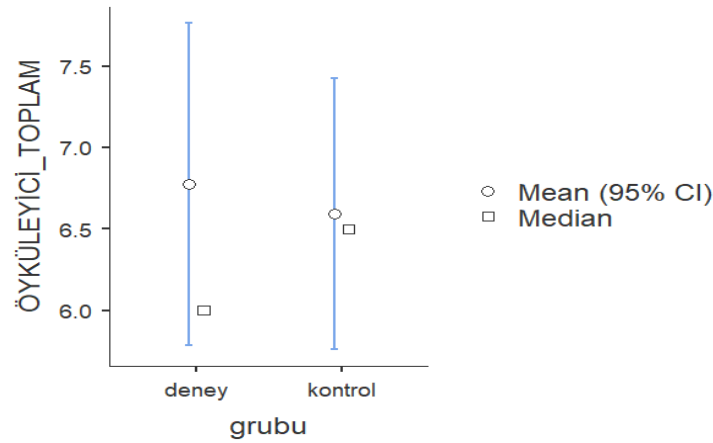
Tablo 9: Deney ve kontrol grupları ön test puanları

	Grup	N	Ortalama	Medyan	SS	SH
Bilgilendirici toplam	deney	22	3,86	3,00	2,64	0,563
	kontrol	22	3,77	3,50	2,22	0,474
Öyküleyici toplam	deney	22	6,77	6,00	2,37	0,505
	kontrol	22	6,59	6,50	1,99	0,425

Tablo 9'da deney ve kontrol gruplarının bilgilendirici ve öyküleyici metin türlerine göre dinlediğini anlama ön testlerinden aldıkları ortalama puanlar betimlenmiştir. Buna göre deney ve kontrol gruplarının ortalama puanlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Bu puanların metin türüne göre görsel sunumu aşağıdaki gibidir.

Grafik 1: Deney ve kontrol grupları bilgilendirici metin ön test puanları

Grafik 2: Deney ve kontrol grupları öyküleyici metin ön test puanları

İkinci alt problemle ilgili bulgular

Kontrol grubunun ön test-son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: Kontrol grubu eşleştirilmiş örneklem t testi

			İstatistik	sd	p
Bilgilendirici ön test	Bilgilendirici son test	t	-6,015	21,0	<,001
Öyküleyici ön test	Öyküleyici son test	t	0,439	21,0	0,667

Not. $H_a \mu \text{ Measure 1 - Measure 2} < 0$

Tablo 10 kontrol grubunun ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasını içermektedir. Uygulanan t testi sonucunda, kontrol grubunun bilgilendirici metin puanlarında son test lehine anlamlı bir fark olduğu ($p < .001$), öyküleyici metin puanlarında ise anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen puan ortalamaları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 11: Kontrol grubu ön test-son test betimleyici istatistikleri

	N	Ortalama	Medyan	SS	SH
Bilgilendirici toplam ön test	22	3,77	3,50	2,22	0,474
Bilgilendirici toplam son test	22	6,95	7,50	1,70	0,363
Öyküleyici toplam ön test	22	6,59	6,50	1,99	0,425
Öyküleyici toplam son test	22	6,41	6,00	2,20	0,468

Tablo 11'de görüldüğü üzere kontrol grubunun bilgilendirici metin puanları belirgin bir şekilde yükselmiştir. Ancak öyküleyici metinden alınan puanlarda bir artış gözlenmemiştir. Bilgilendirici metin sorularındaki başarı artışı deney grubunda da gözlenmiştir. Deney grubunun ön test-son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12: Deney grubu eşleştirilmiş örneklem t testi

			İstatistik	sd	p
Bilgilendirici ön test	Bilgilendirici son test	t	-8,299	21,0	< ,001
Öyküleyici ön test	Öyküleyici son test	t	-0,323	21,0	0,375

Not. $H_a \mu_{\text{Measure 1}} - \mu_{\text{Measure 2}} < 0$

Tablo 12 deney grubunun ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasını içermektedir. Uygulanan t testi sonucunda deney grubunun bilgilendirici metin puanlarında son test lehine anlamlı bir farkın olduğu ($p < .001$), öyküleyici metin puanlarında ise anlamlı farkın oluşmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen puan ortalamaları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 13: Deney grubu ön test-son test betimleyici istatistikleri

	N	Ortalama	Medyan	SS	SH
Bilgilendirici toplam ön test	22	3,86	3,00	2,64	0,563
Bilgilendirici toplam son test	22	7,09	7,00	2,33	0,496
Öyküleyici toplam ön test	22	6,77	6,00	2,37	0,505
Öyküleyici toplam son test	22	6,91	7,00	2,18	0,465

Tablo 13'te görüldüğü üzere deney grubunun bilgilendirici metin puanlarında belirgin bir artış olmuştur. Ön test puan ortalaması 3,86 düzeyinden 7,09 düzeyine yükselmiştir. Ancak öyküleyici metin türünden alınan puanlardaki artış bu düzeye ulaşamamıştır. Öyküleyici metin ön testinden alınan puan 6,77 iken son testten alınan ortalama puan 6,91 seviyesine yükselmiştir. Ancak t testinde bu farklılık anlamlı görülmemiştir.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Deney ve kontrol grubunun son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14: Bağımsız örneklem t testi son test puanlarının karşılaştırılması

		İstatistik	sd	p
Bilgilendirici toplam	t	0,222	42,0	0,413
Öyküleyici toplam	t	0,758	42,0	0,226

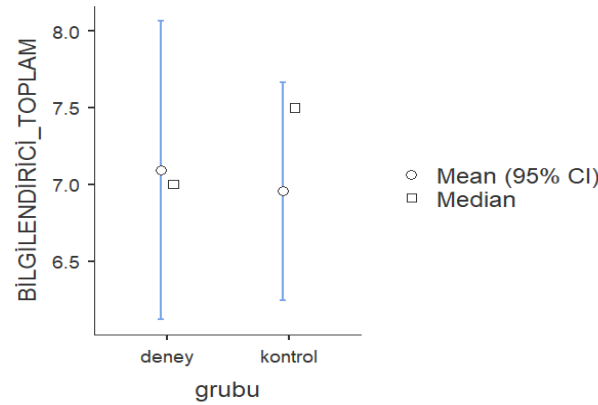
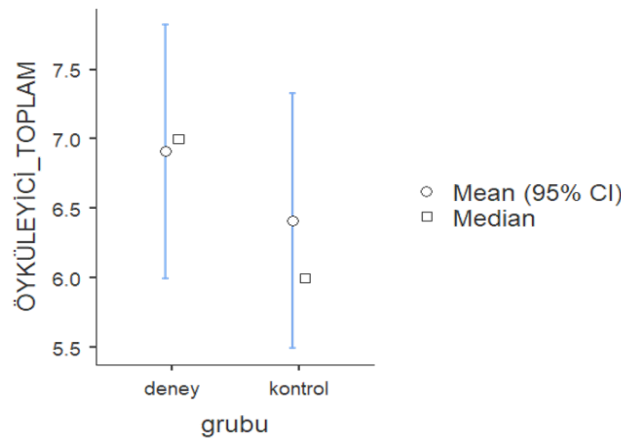
Not. $H_a \mu_{\text{deney}} > \mu_{\text{kontrol}}$. Varyans homojenliği sağlanmıştır.

Tablo 14'te deney ve kontrol gruplarının bilgilendirici metin ve öyküleyici metin son test puanları karşılaştırılmaktadır. Bağımsız gruplar t testine göre yapılan değerlendirmede, deney ve kontrol gruplarının son test puanlarının arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Puanlarının karşılaştırılması ise aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 15: Grupların son test puan ortalamaları

	Grup	N	Ortalama	Medyan	SS	SH
Bilgilendirici toplam	deney	22	7,09	7,00	2,33	0,496
	kontrol	22	6,95	7,50	1,70	0,363
Öyküleyici toplam	deney	22	6,91	7,00	2,18	0,465
	kontrol	22	6,41	6,00	2,20	0,468

Tablo 15'te deney ve kontrol gruplarının bilgilendirici ve öyküleyici metin dinlediğini anlama son testlerinden aldıkları ortalama puanlar belirtilmiştir. Buna göre deney grubu bilgilendirici metin testlerinden ortalama 7,09 puan almıştır. Kontrol grubu ise 6,95 puan almıştır. Öyküleyici metin testlerinden ise deney grubu 6,91 puan alırken kontrol grubu 6,41 puan almıştır. Buna göre puan ortalamalarında deney grubu lehine bazı farklılıklar gözlenmiştir. Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı yorumlanmamıştır. Bu puanların görsel sunumu aşağıdaki gibidir.

Grafik 3: Son test bilgilendirici metin puanlarının karşılaştırılması**Grafik 4:** Son test öyküleyici metin puanlarının karşılaştırılması

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

21. yy. hayatın her alanında büyük değişikliklerin ve dönüşümün gözleneceği bir dönem olarak betimlenmiştir. Bu çağa uygun yeterliliklerin bireye üst düzey düşünme becerisi kazandıracağı ve bu yeterliliklerin eğitim yoluyla geliştirilebileceği bir gerçektir. Üretkenliğin en fazla gözlemlendiği evrede olduğu düşünülen 6. sınıf öğrencilerinin, yaratıcı dinleme stratejilerinden hareketle dinlediğini anlama becerilerinin belirlenmesini

amaçlayan bu araştırmada, elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Deney ve kontrol grupları arasındaki son test puanlarına bakıldığında deney grubunun, bilgilendirici metin ortalama puanları (7,09) açısından kontrol grubundan (6,95) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak bu fark, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde görülmemiştir. Son test öyküleyici metin ortalama puanları açısından ise deney grubu (6,91) ve kontrol grubu (6,41) arasında, deney grubu lehine bir puan farkının olduğu gözlenmiştir. Ancak bu fark, bilgilendirici metin türünde olduğu gibi istatistiksel olarak anlamlı yorumlanmamıştır.

Deney grubunda, bilgilendirici metin toplam puanları açısından ön test-son test puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artış gözlenmiştir. Ancak deney grubunda öyküleyici metin toplam puanları açısından ön test-son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Kontrol grubunda da benzer durum gözlenmiştir. Bilgilendirici metin toplam puanları açısından ön test-son test puanları arasında anlamlı bir fark gözlenmiş, ancak öyküleyici metin toplam puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Çalışma grubuyla sürdürülen dinleme etkinliklerinden sonra uygulanan ölçümlerde deney grubunun kontrol grubundan pozitif yönde ilerleme kat etmesine rağmen anlamlı denebilecek kadar bir farklılık olmamıştır. Kim (2011), çocukların benzersiz ve alışılmadık fikirler üretme yeteneğinin beşinci sınıfa kadar arttığını, lise boyunca azaldığını ve yetişkinlikte tekrar arttığını belirtmektedir. Araştırmacı, çocukların beşinci sınıfa kadar giderek açık fikirli, meraklı ve benzersiz yanıtlar üretmeye daha yatkın hale geldiğini ancak bu dönemden itibaren lise boyunca devam eden uyumcu düşünce eğiliminde olmalarının yaratıcı düşünmeyi engellediğini vurgular. Yaratıcı düşünme puanlarının altıncı sınıfta azaldığını veya sabit kaldığını ileri sürer. Altıncı sınıfta meydana gelen bu düşüşün nedenlerinin genellikle yaratıcı düşünmenin tüm yönlerini etkilediğini, bu durumu daha iyi anlamak için öğretim yöntemleri, sosyal çevre ve öğrenci motivasyonu gibi çeşitli faktörlerin rolünün dikkate alınması gerektiğini belirtir.

Alacapınar (2013), 3-8. sınıf öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerini araştırmış; yaratıcı düşünme derslerinin ortalama akıcılık, esneklik, özgünlük, detaylandırma ve toplam puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirlemiştir. Puanların 3. sınıftan 5. sınıfa kadar önemli ölçüde arttığını ve ardından 6. sınıftan 8. sınıfa kadar düştüğünü tespit etmiştir. Araştırmacı 6 ve 8. sınıf öğrencilerinin en düşük ortalama puana sahip olduğunu vurgulamıştır.

Ülger (2023), 05-14 yaş arası çocukların yaratıcı düşünme gelişimlerini incelenmiştir. Araştırmasının sonucunda 05 yaştan 10 yaşa kadar çocukların yaratıcı düşünme toplam puanlarında artış gözlemlenmiş, yeterli veri olmamasından dolayı 10-12 yaşların belirsiz olmasına karşın 14 yaşta yeniden bir artış çizgisinin olduğunu belirtmiştir.

Sur ve Ateş (2022), 7. sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerileri ile okuma ve dinleme becerileri arasındaki ilişkiyi sorguladığı çalışmalarında, anlama becerileri ile yaratıcı düşünme becerileri arasında düşük düzeyde de olsa pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

Yaratıcı düşünme becerilerinin 10-12 yaşlarında azalmasının nedenini araştırmacılar bireyin somut işlemlerden soyut işlemler dönemine geçmesi olarak açıklamaktadır. Piaget'e göre 7-11 yaş somut işlemler dönemi, 12-15 yaş ergenliğin başlangıcı olan soyut işlemler dönemidir (Peker, 2023). Birey; somut işlemler döneminde

olayları başkasının gözüyle görmeye, onların ne düşündüklerini ve ne hissettiklerini fark etmeye, mantıklı düşünmeye başlar; soyut işlemler döneminde eylemlerinin olası sonuçlarını değerlendirebilir, farklı çözümler üretebilir ve daha küçük çocuklara kıyasla seçimlerini çok daha etkili bir biçimde belirleyebilir (Eroğlu, 2023). Ergenlik dönemindeki bireyler soyut düşünme becerisinin de etkisiyle daha fazla kendilerine dönüktür; bunun bir sonucu olarak ergen, kendi düşüncelerini diğerlerinin düşüncelerinden ayıramamaya başlar (Ahioğlu, 2011). Bu araştırmaya konu olan 6. Sınıf öğrencileri bilişsel gelişim açısından geçiş dönemindedir. Bu sınıf düzeyindeki öğrencilerin bilişsel, fiziksel ve duyuşsal farklılıklarının araştırma sonucuna etki ettiği düşünülmektedir.

Dinlemeyle becerilerini etkileyen birçok unsur vardır. Bayram (2019), sınıf içi dinleme sırasında karşılaşılan sorunların dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası aşamalarının her birinde görüldüğünü belirtmiş, sorunun dinleme öncesinde daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenlerin, dinleme öncesi aşamasında öğrencilerde daha çok dikkat eksikliği, ilgisizlik, gürültü ve hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması gibi sorunlarla; dinleme sırasında öğrencilerin daha çok dikkatini uzun süre toplayamaması, not almayı bilmemesi, yönergelere uymaması, dinlediklerini unutması gibi sorunlarla; dinleme sonrası aşamasında ise öğrencilerin etkinliklere katılmaması sorunuyla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Dinleme sürecinde karşılaşılan bu sorunların bu araştırmanın sonucunda da etkili olduğu söylenebilir.

Yenilmez ve Yolcu (2007), ders programlarında yaratıcılığın geliştirilmesine yönelik ifadeler bulunsa da öğretmen ve konu merkezli bir eğitim anlayışının sürdürülmesinden dolayı yaratıcılığın gelişiminin engellendiğini ileri sürmüştür. Barası ve Erdamar (2021), 21. yüzyıl becerilerinin uygulanamamasının nedenlerini; kazanımların birbirini tekrarlaması ve güncel olmaması, metinlerin ve etkinliklerin ilgi çekiciliğinin az olması, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin yeterince gelişmemiş olması; fiziki alt yapı, materyal ve zaman yetersizliği, sınav sisteminin becerilerin ölçülmesine yönelik olmamasıyla açıklamıştır.

Yaratıcı düşünme becerisi için bireyin ön bilgileri oldukça önemlidir. Bireyin ön bilgileri ve yeni öğrendiklerini harmanlayarak yeni düşünceler oluşturmasını ifade eder. Yaratıcı düşünme sürecinde gerekli olan etmenler; duyarlılık, akıcılık, esneklik, özgünlük, detaylandırma, hayal gücü gibi bilişsel ve duyuşsal yetilerdir. Kişinin bu düşünceleri oluşturabilmesi için bilgi birikimine ihtiyacı vardır. Yeterli bilişsel becerilere ulaşamazsa bu süreç olumsuz sonuçlanabilir. Dinleme becerisi zor bir beceri olmasının yanında sürekli canlılık ve girdi isteyen bir beceridir. Bireysel ve bireyin dışındaki koşullar dinleme sürecini olumsuz etkileyebilir.

Çalışma grubuyla yürütülen dinleme etkinliklerinden sonra uygulanan ölçümlerde, deney grubunun kontrol grubundan pozitif yönde bir ilerleme kat etmesine rağmen anlamlı denebilecek kadar bir farklılık oluşmamıştır. Bu çalışmada, uygulanan yaratıcı dinleme stratejilerinin 6. Sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisinde anlamlı bir farklılık oluşturamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

- Eğitim ortamlarının öğrencilerin kişisel gelişimine katkı sunacak biçimde düzenlenmesi, öğrencilere birtakım fırsatlar sunulması, onlara bazı özgürlükler tanınması öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilir.
- Ders kitaplarının daha ilgi çekici ve işlevsel hale getirilmesi öğrencilerde yaratıcı düşünme becerilerini destekleyebilir.

- Her öğrencinin farklı olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak öğrencilere ilgi ve yönelimleri doğrultusunda bazı görev ve sorumluluklar verilmesi, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirilebilir.

Kaynakça

- Ahıskalı, E. E. (2021). Öğretim programlarında dinleme becerisi. N. Bayat (Ed.), *Dinleme ve eğitimi*, içinde (1. Baskı, s. 137-155). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ahioglu, E. N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Aktaş, Ş. & Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve sözlü anlatım kompozisyon sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2021). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (C. 11). Pegem Akademi. <https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=83145> [Erişim tarihi: 09.11.2024].
- Alacapınar, F. G. (2013). Grade level and vreativity. *Eurasian Journal of Educational Research*, 50, 247-266.
- Arıcı, A. F. & Taşkın, Y. (2019). Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi. *International Journal of Field Education*, 5(2), 185-194.
- Ateş, M. & Ercan, A. N. (2015). Türkçe öğretmenlerinin dinleme stillerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 107-119.
- Barası, M. & Erdamar, G. (2021). 2018 Ortaokul Türkçe dersi öğretim programının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 222-242.
- Basyoni, A. & Medd, G. (2023). The development and assessment of critical listening skills in the speech program. *International Journal of Social Science And Human Research*, 06(03), 2856-1872.
- Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayat, N. (2021). Dinleme ve eğitimi. İçinde N. Bayat (Ed.), *Dinleme ve eğitimi* (s. 1-401). Anı Yayıncılık.
- Bayram, B. (2019). Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi dinleme eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 57-80.
- Bozorgyan, H. (2012). The relationship between listening and other language skills in International English language testing system. *Theory and practice in language studies*, 2(4), 657-663.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni*, S. B. Demir, (Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çalıcı, M. A. & Aytan, T. (2020). Dinleme ve eğitimi. T. Aytan (Ed.), *Etkinliklerle Dinleme Eğitimi*, içinde (s. 1-278). Ankara: Pegem Akademi.
- Dion, G. (1976). *Grand Dictionnaire terminologique* <https://vitrlinguistique.oqlf.gouv.qc.ca/fiche-gdt/fiche/17072366/pensee->

creatrice#:~:text=Processus%20mental%20qui%20rend%20une,nouvelles%20faisan
t%20preuve%20d'imagination [Erişim tarihi: 20.01.2025].

- Doğan, N. (2020). Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık. Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler*, içinde (8. Baskı, s. 169-196). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim çağındaki 10-14 yaş grubu öğrencilerinin gelişim özellikleri. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 155-187.
- Doğan, Y. (2021). *Dinleme eğitimi* (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ediger, M. (1999). *Listening and reading in the elementary school*. ERIC. Maryland.
- Eroğlu, M. (2023). Çocukluk döneminde bilişsel gelişim: Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramlarının incelenmesi ve karşılaştırılması. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6(1), 69-77.
- Gelen, İ. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 1(2), 15-29.
- George, D. & Mallery, P. (2003). *Using SPSS for windows step by step: a simple guide and reference* (4. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.
- Göğüş, B. (1972). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayıncılık.
- Güneş, F. (2021). *Türkçe öğretimi yaklaşımı ve modeller* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, G. & Aytan, T. (2021). Eleştirel düşünme temelli dinleme/izleme eğitiminin eleştirel dinleme/izlemeye etkisi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1841-1883.
- Gürel, E., Tat, M., & Özşenler, D. (2018). Diyaloga dayalı dinleme: diyalojik dinleme. *Researcher: Social Science Studies*, 6(3), 57-72.
- Hayran, Z. & Beydoğan, H. Ö. (2016). Dinleme/izleme türlerinin öğrenmeye etkisi. S. Dilidüzgün (Ed.), *Kuram ve uygulama bağlamında Türkçe öğretimi*, içinde (s. 1-650). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hertz, S. (2015). *Noise, porous bodies, and the case for creative listening*. Mills College.
- Hogan, T. P., Adlof, S. M. & Alonzo, C. N. (2014). On the importance of listening comprehension. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 16(3), 199-207.
- Işık, A. D. & Saygılı, G. (2015). Yaratıcılığı geliştirme tekniklerinin öğrenilmesinin yaratıcı düşünme becerileri üzerindeki etkisi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, Özel Sayı, 133-139.
- Kampylis, P. & Berki, E. (2014). *Nurturing creative thinking*. International Academy of Education. <http://www.iaoed.org> [Erişim tarihi: 20.01.2025].
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi kavranlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kardaş, M. N. & Harre, T. (2015). 6/8 sınıf öğrencilerinin Türkçe dinleme/izleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(13), 264-291.
- Kardaş, N. & Kardaş, M. N. (2022). Dinleme becerisinin geliştirilmesi. N. Kardaş & M. N. Kardaş (Ed.), *Türkçe öğretimi*, içinde (1. Baskı, s. 1-440). Ankara: Pegem Akademi.
- Keskin, H. K., Baştuğ, M., & Akyol, H. (2013). Sesli okuma ve konuşma prozodisi: ilişkisel bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 168-180.

- Kim, K. H. (2011). The creativity crisis: the decrease in creative thinking scores on the Torrance tests of creative thinking. *Creativity Research Journal*, 23(4), 285-295.
- McCroskey, J. C. & Wheelless, L. R. (1976). *Introduction to human communication*. Allyn and Bacon. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282270950911104.bib?lang=ja> [Erişim tarihi: 12.01.2025].
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2018). *Türkçe öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2024). *Orta okul Türkçe dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Türkiye yüzyılı maarif modeli*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe öğretiminde ayrıştırıcı dinlemeyi geliştirmeye yönelik bir etkinlik önerisi. *Milli Eğitim*, 196, 56-68.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokuldaki dinleme eğitiminin niteliğine ilişkin fenomografik bir araştırma. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları / A phenomenological study on the quality of listening education at middle schools*, 1(1), 34-44.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II* (1. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. & Çetin, D. (2011). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde prozodik farkındalığın önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 155-175.
- Peker, M. (2023). Kolb öğrenme stili modeli. *Milli Eğitim Dergisi*, 157. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/peker.htm [Erişim tarihi: 21.03.2023].
- Plattor, E. E. (1968). *Listening: An Instructional Imperative*. 1-24. ERIC <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED094393.pdf> [Erişim tarihi: 11.07.2023].
- Renukadevi, D. (2014). The role of listening in language acquisition; the challenges & strategies in teaching listening. *International journal of education and Information studies*, 4(1), 59-63.
- Schmid, E. V. (2019). Kreatives hören als umgangsform, kompetenzen, ästhetische bildung und kreativität zu verbinden. *Diskussion Musikpädagogik*, 88(20), 53-61.
- Sur, E. & Ateş, M. (2022). Examination of the relationship between creative thinking skills and comprehension skills of middle school students. *Participatory Educational Research*, 9(2), 313-324.
- Şahin, N. (2019). Dinleme eğitimi. S. Alyılmaz & B. Ü. Karahan (Ed.), *Dinleme eğitimi, içinde* (1. bs, s. 29-49). Ankara: Fenomen Yayıncılık.
- Tabak, G. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 171-181.
- Taylor, S. E. (1964). Listening. *What Research Says to the Teacher*, 29, 2-37.
- Tezci, E. & Köksalan, B. (2007). Yapılandırmacı eğitim ve öğretim yaklaşımları. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 73-78.

- Ülger, K. (2023). Türkiye’de Torrance yaratıcı düşünme testleri şekilsel formu ile yapılan araştırmalarda 05-14 yaş arası çocukların yaratıcı düşünme gelişiminin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 67, 21-51.
- Ünveren, D. (2020). Dinleme/izlemede beden dili. İçinde M. N. Kardaş (Ed.), *Dinleme Eğitimi* (ss. 199-2020). Ankara.
- Üstündağ, T. (2020). *Yaratılığa yolculuk* (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Wahyuniar, W. (2021). The correlation between creative listening and storytelling skill. *Media Informasi Penelitian Kabupaten Semarang (SINOV)*, 3(2), 121-128.
- Vandergrift, L. (2004). Listening to learn or learning to listen. *Annual Review of Applied Linguistics*, 24(1), 3-25.
- Waks, L. J. (2007). Listening and reflecting: An introduction to the special issue. *Learning Inquiry*, 1(2), 83-87.
- Yenilmez, K. & Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 95-105.
- Yılmaz, V. E. (2019). “Dinleme” becerisinin geliştirilmesi çerçevesinde yeni arayışlar ve teknikler. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 279-290.